

**ASPECTE RETROSPECTIVE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A
CULTURII NAȚIONALE ȘI UNIVERSALE LA
UNIVERSITATEA „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Valeria COZMA, dr., conf. univ.

Summary

Radical political transformations in the 80s-90s of the twentieth century have contributed to major changes in education and history education of Moldova. In accordance with the transition from authoritarian Soviet system at the general-human and national-democratic ideology, a strong desire to rediscover the history and national culture, at the History Faculty of UPS „Ion Creanga ” occurred major restructuring. As a result, of their considerable attention, began to be paid to national history and national culture.

This article examines the main restructurings and especially those related to the formation of Etнопedagogie and History of Culture Department and inauguration of History and History of Culture specialty. It briefly elucidated faculty teaching activity to the training of specialists, teachers for secondary schools and universities in world culture and national history. It motivates the importance of studying in secondary and higher education and universal national heritage and expressed puzzlement about the exclusion of national and world culture history course in the curriculum of higher education institutions in the Republic.

În perioada sovietică cursurile de istorie din școală și instituțiile de învățământ superior includeau, cu preponderență, istoria socială, politică și economică, dar de fapt domina istoria politică. În același timp, se acorda foarte puțină atenție istoriei naționale și istoriei culturii naționale și universale.

Transformările politice radicale de la sfârșitul anilor '80 - anii '90 ai secolului XX au contribuit la schimbări în sistemul educațional și în învățământul istoric. La 21 august 1990, Ministerul Științei și Învățământului al RSS Moldova emite dispoziția nr. 15, despre

depolitizarea și deideologizarea învățământului superior. În conformitate cu această hotărâre, la 14 septembrie 1990, Rectorul IPS „Ion Creangă” semnează Ordinul „*Despre unele schimbări radicale în studierea disciplinelor sociale începând cu anul de învățământ 1990/1991*”, prin care decide de a exclude din planurile de învățământ la toate specialitățile disciplinele depășite, care nu corespundeau spiritului timpului și de a propune discipline noi, inclusiv *Istoria culturii naționale și universale*. S-a hotărât, de asemenea, în locul unor catedre politizate, să fie înființate patru catedre noi, inclusiv și catedra *Istoria culturii universale și naționale* [2, f. 137–138]. Membrii acestei catedre, în frunte cu șeful ei, profesorul universitar Mihail Rotaru, au desfășurat o activitate intensă pentru asigurarea metodică și științifică a cursului *Istoria culturii universale și naționale*, care a început să se studieze la toate facultățile universității, în volum de 70 de ore. Au fost elaborate programe, planuri ale lecțiilor practice, texte de prelegeri și alte materiale didactice.

În anul următor 1991, catedra *Istoria culturii universale și naționale* a fost comasată cu catedrele de *Politologie și Bazele economiei* și a formată catedra de *Științe social–economice* [4, f. 133]. În cadrul noii catedre s-a constituit un nucleu temeinic de specialiști în domeniul istoriei culturii naționale și universale: doctorii în științe istorice, conferențiarilor universitari Georgeta Ogorodnicov și Valentina Mireniuc, doctorul în științe istorice Valentina Enachi, lectorul Gheorghe Calmoi.

În conformitate cu dezideratele timpului – trecerea de la sistemul educațional sovietic autoritar la cel general–uman și național–democratic, depolitizarea și deideologizarea procesului de învățământ, dorința puternică de redescoperire a istoriei și culturii naționale, la Facultatea de Istorie și Pedagogie a UPS „Ion Creangă” s-au produs restructurări importante. Facultatea a fost denumită Istorie și Etnopedagogie, punându-se astfel accentul pe elementul

național în educație. Au fost inaugurate noi specialități – *Istoria culturii, Etnografie, Educație moral-spirituală, Educație civică* etc. În locul catedrelor precedente au fost constituite altele noi: Catedra de Etnopedagogie și Educație, Catedra Istoria Românilor și două catedre de istorie universală: Istoria Antică și Medievală, Istoria Modernă și Contemporană.

Modificări corespunzătoare au fost efectuate și în planurile de învățământ. Ca rezultat, s-a mărit ponderea cursurilor normative la Istoria Națională, au fost revăzute cursurile la Istoria Universală. Au fost excluse unele cursuri ce țineau de istoria URSS, istoria partidului comunist, comunismul științific etc. Au fost reexaminat principiile conceptuale și metodologice la disciplinele de studiu, în conformitate cu realizările recente ale științei istorice și pedagogice, au fost elaborate noi programe analitice, au fost perfecționate textele de prelegeri, planurile lecțiilor practice etc. [13, p. 184].

În rezultatul acestor restructurări, în procesul de predare-învățare a istoriei, de rând cu problemele politice și social-economice, o atenție mai mare a început să se acorde istoriei culturii naționale și universale. În legătură cu schimbarea obiectivelor în pregătirea cadrelor pedagogice la specialitatea *Istorie și etnografie* și necesitatea introducerii în planul de studii la specialitatea *Istorie și Istoria culturii* a unor obiecte noi, în conformitate cu Ordinul Rectorului universității din 24 mai 1993, catedra de *Etnopedagogie și Educație* a fost denumită în *Catedra de Etnografie și Istoria culturii*. Aceasta a fost obligată să asigure predarea disciplinei *Istoria culturii universale și naționale* la toate facultățile universității. Prezentarea cursului *Istoria culturii universale și naționale* a fost transferată de la catedra de Științe social-economice la Catedra de Etnografie și Istoria culturii [5, f. 75]. Astfel, această catedră se completează cu patru specialiști în domeniul istoriei culturii: Georgeta Ogorodnicov, Valentina Mireniuc, doctori în istorie, conferențieri universitari, Valentina Enachi, doctor în istorie, lector superior, Gheorghe

Calmoi, lector superior.

Așadar, la Facultatea de Istorie și Etnopedagogie, pentru prima dată în istoria republicii, a fost inaugurată specialitatea *Istorie și istoria culturii*, unde se pregăteau cadre didactice, profesori pentru instituțiile preuniversitare și universitare în domeniul istoriei culturii universale și naționale. La această specialitate cursurile de bază erau ținute de Georgeta Ogorodnicov – Istoria culturii universale și Valentina Enachi – Istoria culturii naționale, iar în grupele cu predare în limba rusă - de lectorul superior Larisa Mogoreanu și conferențiarul universitar Valentina Mireniuc.

Pentru asigurarea competență a procesului de studiu erau invitați specialiști de la Institutul de Arte, Academia de Științe și alte instituții. Așa, de exemplu, la mijlocul anilor '90, la catedra de Etnografie și Istoria culturii au fost invitați pentru a pregăti cursuri teoretice și a ține prelegeri la *Istoria muzicii universale* – muzicologul Efim Tcaci, la Istoria coregrafiei – cercetătorul științific Tudor Colac și alții. În anii următori cursurile din domeniul istoriei artelor au fost ținute de lectorii catedrei: V. Enachi, L. Mogoreanu, V. Ursu, V. Melinte.

La prelegerile conferențiarului universitar Georgeta Ogorodnicov, a lectorului superior Larisa Mogoreanu și a altor, studenții învățau nu numai istoria genurilor de artă, curentelor artistice, biografiile de creație a eminentilor oameni de cultură și artă, ei își formau, de asemenea, deprinderi de a aprecia valoarea artistică a capodoperelor culturii naționale și universale.

La aceasta contribuia, în mare măsură, activitățile didactice organizate la muzee și mănăstiri, vizitele la spectacolele teatrale, în sălile de expoziție etc. În anii 1996–1998 studenților de la specialitatea *Istorie și istoria culturii* li s-au organizat primele două excursii în România, unde au avut posibilitatea să studieze monumentele culturii Moldovei medievale [8, f. 59]. Aceste activități contribuiau nu numai la perfecționarea calității cursurilor, ci și la

sporirea interesului față de cultura națională.

E semnificativ faptul că, imediat după absolvirea facultății, în anul 1997, absolventa primei promoții de studenți specializați în istoria culturii, Veronica Melinte, a fost angajată la Catedra de Etnografie și Istoria culturii. Tânăra profesoară, deopotrivă cu dascălii săi, s-a încadrat cu succes în procesul de pregătire a specialiștilor în domeniul culturii. Ea a ținut cursul *Istoria culturii naționale și universale* la facultatea de Istorie și Etnopedagogie și alte facultăți ale universității până la începutul anilor 2000, când acest curs treptat a fost exclus din planurile de studii.

Pe lângă disciplinele normative, se acorda o atenție deosebită și cursurilor opționale. În cadrul lor studenții aveau posibilitate nu numai să însușească mai profund unele subiecte importante din istoria culturii naționale și universale, ci și să se încadreze în cercetarea acestor probleme, iar rezultatele să le prezinte sub formă de referate și comunicări. Mai mult decât atât, unii studenți, în rezultatul lucrului asupra problemelor analizate în cadrul cursurilor opționale: *Probleme ale culturii artistice ruse* (L. Mogoreanu), *Cultura secolului XX, Caracteristici și probleme* (V. Enachi), *Istoria muzicii, Probleme ale culturii Republicii Moldova* (V. Ursu), *Istoria artelor plastice* (V. Melinte), seminarului special *Cultura Moldovei sovietice în anii postbelici* (V. Cozma) etc., manifestau interes față de temele respective și continuau cercetarea lor, care se finisa de obicei cu elaborarea și susținerea tezelor de licență.

Interesul pentru activitatea științifică a studenților pe diverse probleme ale culturii naționale și universale a început să se manifeste mai cu seamă începând cu anul 1997, atunci când în conformitate cu Legea învățământului, a fost introdusă obligatoriu susținerea tezelor de licență [13, p.188]. Unii studenți continuau cercetarea temelor tezelor de licență și în timpul studiilor de masterat, iar studenta Larisa Noroc a reușit să susțină cu succes tema *Cultura Basarabiei în perioada interbelică (1918 - 1940)*, nu doar la teza de licență, ci și la

teza de doctorat [11, p. 146].

Includerea activă a studenților în cercetarea istoriei culturii se explică, într-o anumită măsură, și prin faptul că la facultate se constituise o grupă de profesori cercetători care se ocupau cu examinarea tematicii respective: V. Ursu, V. Cozma, V. Burlacu, V. Enachi, A. Lisnic ș.a. Anume acestea au fost animatorii și realizatorii proiectului *Patrimoniul cultural-național din Republica Moldova – component al civilizației europene* (2011-2014), finanțat de Academia de Științe a Moldovei. E necesar de menționat faptul că la realizarea acestui proiect, de rând cu cercetătorii științifici experimentați în investigarea istoriei culturii naționale și universale, au participat și unii discipoli ai lor: L. Noroc, D. Cașu, C. Zagoreț [11, p. 145].

La specialitatea *Istorie și Istoria culturii* au fost instruite cinci promoții de studenți. Primii specialiști în domeniul istoriei culturii naționale și universale au absolvit facultatea în anul 1997. Ei erau solicitați în instituțiile de învățământ și mai ales în licee, unde se acorda atenție deosebită promovării culturii naționale și universale și educației culturale a elevilor.

Cu toate acestea, specialitatea *Istorie și Istoria culturii*, după cinci ani de la fondare, a fost anulată, iar numărul de ore programat la cursul *Istoria culturii naționale și universale*, din diferite cauze, se reduce mereu. Conform Dispoziției Ministerului Științei și Învățământului Republicii Moldova „Cu privire la modificările în predarea disciplinelor social–umane în instituțiile de învățământ superior”, numărul de ore la această disciplină a fost redus de la 70 la 50 de ore, la toate facultățile, cu excepția facultății de Istorie și Etnopedagogie [6, f. 2]. Iar în anii 2000 s-a micșorat numărul de ore și la această facultate de la 90 la 75 de ore.

Actualmente, numai la două facultăți ale universității, Facultatea de Pedagogie și Facultatea de Istorie și Geografie, se țin cursurile opționale *Elemente de cultură universală și națională*,

Culturologie (V. Melinte, V. Mireniuc) în volum de 45 și, respectiv, 30 ore. Iar la Facultatea de Istorie și Geografie studenții au posibilitatea să aleagă disciplinele opționale *Probleme ale culturii antice*, *Cultura Epocii Renașterii*, *Curențe artistice ale sec. XX* (V. Melinte, V. Mireniuc), *Evoluția culturii Republicii Moldova în a II-a jum. a sec. XX* (V. Burlacu, V. Ursu), *Personalități ale culturii Republicii Moldova* (V. Ursu). De menționat, că în majoritatea universităților din Republica Moldova disciplina *Istoria culturii universale și naționale* a fost exclusă din planurile de studii, considerând-o mai puțin utilă, în condițiile contemporane, pentru viitorii ingineri, agronomi, medici, avocați etc. [14, p. 41].

Filozoful spaniol Jose Ortega Y Gasset, în lucrarea „*Misiunea Universității*”, menționa că Universitatea contemporană, dezvoltând enorm învățământul profesional, a renunțat complet la predarea sau transmiterea culturii, considerând acest lucru ca o aberație evidentă. El explică în felul următor consecințele nefaste ale acestei renunțări pentru Europa: „*Apare un nou barbar, care este în primul rând profesionistul, mai învățat ca niciodată, dar și mai incult – inginerul, medicul, avocatul, omul de știință.*”^{*12}

Așadar, pentru a evita apariția acestui „nou barbar” și pentru a pregăti profesioniști culți, e necesar de avut în vedere faptul că, paralel cu învățarea profesiilor și cercetarea științifică, una din principalele funcții ale învățământului universitar o constituie valorificarea patrimoniului cultural. Acest principiu este specificat prin lege în *Codul Educației al Republicii Moldova*. Printre cele

^{12*}Ortega Y Gasset, Jose (1883–1955), filozof și eseist spaniol, Prof. univ. la Madrid. Prin *Revista de Occidente*, al cărei fondator a fost, a contribuit la propagarea în Spania a ideilor novatoare și la deschiderea ei spre valorile europene. În lucrările: *Dezumanizarea artei*, *Revolta maseilor*, *Spre o filozofie a istoriei*, *Istoria ca sistem* a expus idei originale asupra dezvoltării artei și filozofiei, precum și a crizei lumii moderne. A insistat asupra relației dintre artă, cultură și viața concretă a individului în societate. (Cartier. Dicționar Enciclopedic. Ed. 4. Chișinău, 2002, p. 1448).

patru misiuni esențiale ale învățământului superior, acest act normativ menționează „*păstrarea, dezvoltarea și promovarea valorilor naționale cultural-istorice în contextul diversității culturale*” [9, p. 32].

Așadar, pentru dezvoltarea potențialului cultural al studenților e necesar de conștientizat rolul culturii naționale și universale. De asemenea, e important să înțelegem că, cultura este păstrătoarea identității naționale, iar în perioada contemporană, cultura devine o parte din ce în ce mai importantă a dialogului internațional.

Bibliografie

1. Arhiva UPS „Ion Creangă”, F. 1, inv. 2, d. 2258.
2. Ibidem, d. 2331.
3. Ibidem, d. 2652.
4. Ibidem, d. 2482.
5. Ibidem, d. 2710.
6. Ibidem, d. 2776.
7. Ibidem, d. 2778.
8. Ibidem, inv. 5 P / S, d. 1370.
9. Codul Educației al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24 octombrie 2014.
10. Consiliul Europei și Istoria în Școală. Documente ale Consiliului Europei, Chișinău, 2001.
11. Cozma, Valeria, Probleme ale valorificării culturii artistice în activitatea de investigație științifică a studenților // Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural-național și european. Materialele Conferinței științifice, 27 – 28 septembrie 2013, Pontos, Chișinău, 2013.
12. Ortega Y Gasset, Jose, Misiunea Universității, București, 1999.
13. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 1940–2000, Chișinău, 2000.
14. Ursu, Valentina, Studiarea patrimoniului cultural național în învățământul istoric preuniversitar și universitar din Republica Moldova // Revista de științe socioumane, nr. 1. Chișinău, Centrul Editorial al UPS „Ion Creangă”, 2013.